

Rondgang *All Begins With A*

Door Ina Boiten

All Begins With A, de titel van haar tentoonstelling in TENT Rotterdam (juli-sept. 2015), is het Leitmotiv van het werk van Janneke van der Putten. Haar stem klinkt in al haar werken door die in de verschillende tentoonstellingsruimtes te zien én te horen zijn. Of beter gezegd: te beleven zijn.

Met Janneke als gids loop ik haar expositie door, een overzicht van de diverse manieren waarop haar kunstenaarschap zich manifesteert. Het begint in de grote voorzaal aan de straat. Aan de zijwand hangt een rij kleine fotootjes van een Rotterdamse begraafplaats, een Frans eiland en Peru, locaties waar Janneke zoals elke ochtend een half uur voor zonsopgang haar Indiase stemoefening op de klinker A heeft gedaan. Vandaar de tentoonstellingstitel.¹

My Voice Got Up At Staand voor de foto's is uit een luidspreker aan het plafond de door Janneke ingesproken monotone opsomming te horen van de tijdstippen waarop zij haar oefening begint, een half uur voor de dagelijks steeds verglijdende zonsopgang.² Dit werk verklankt haar fascinatie voor de schemerzone tussen nacht en dag en in het algemeen voor natuurlijke tijdsverschijnselen. Haar tentoonstelling begint dan ook op de dag van de nieuwe maan en eindigt op de dag van de volle maan.

All Begins with A: inspired by the SUNRISE Aan de andere zijde van de voorzaal staat een videoscherm opgesteld, waarop een kanotocht rondom het eiland Vassivière te zien is op 21 december 2013, de dag van de zonnewende. (Op dit kleine eiland in het gelijknamige Lac de Vassivière is de kunstinstelling Centre international d'art et du paysage gevestigd, waar Janneke in de winter van 2013-2014 een residentie van 4 maanden doorbracht. Het eiland is verder onbewoond en slechts via een smalle brug met het vasteland verbonden.) Te zien is op de video alleen maar de voorpunt van de schommelende kano. Het vormt een soort achtergrondbeeld voor Janneke's langgerekte tonen vermengd met de natuurlijke geluiden op het eiland, zoals die door haar al wandelend zijn opgenomen bij haar dagelijkse stemexercitie, daarbij steeds een ander startpunt kiezend. Deze geluidsverkenning wordt verdiept met voice-over teksten van tijdens die wandelingen door haar genoteerde impressies en ideeën. Het schetsboekje is aan de achterzijde van het videoscherm opgehangen als ware het een souffleur. Bij de montage van de video is uitgegaan van een compositie met de geluidsopnames op het eiland en de voice-over, waaraan het beeld van de kano is toegevoegd. Dit nogal saaie videobeeld is het voertuig voor de poging om via geluidsimpresies het eiland in kaart te brengen.

Paysage Fusillé Een tweede manier om dat te doen is te zien en te horen in de tweede zaal, namelijk via de echo's van opzettelijk ingebracht geluid. Niet zoals in de video met ter plekke op het eiland opgenomen aanwezig bestaand geluid, maar door actief met de effecten van nieuw geluid de heuvelachtige omgeving rondom het eiland af te tasten. Janneke probeerde eerst de echo's op te roepen met haar eigen stem, die daarvoor te zacht bleek te zijn. Ze hoorde tijdens één van haar wandelingen op het eiland gewerschoten, de ideale

geluidsbron. Met een jager ging ze naar achttien plaatsen op het eiland, waarvandaan hij een gewerschot naar de overkant loste. In de tentoonstelling zijn op een plattegrond van het eiland die locaties met de gebruikte kogelhulzen aangegeven. De schoten en de resulterende echo's zijn zowel met audio- als met sonarapparatuur opgenomen. Uit een luidspreker geplaatst op een zwart rond kleed op de grond klinken de opeenvolgende geweerknallen met zo'n 6 seconden later de resulterende echo's. Aan de wand de beeldversie ervan: de grafieken van de horizontaal ingezette sonaropnames van de geluidsexplosies.³

De verkenning van Vassivière en omgeving kende drie dimensies: het opnemen van de geluidsomgeving op het eiland; het fysiek omcirkelen van het eiland per kano; en tenslotte via echo's het omringende vasteland aftasten. Hier wordt geluid ingezet om een omgeving auditief in kaart te brengen. Een landschap, een stad, een gebouw is visueel niet volledig te beleven; de sluimerende auditieve kwaliteiten moeten tot leven gebracht worden om tot een waarachtig begrijpen en invoelen van de omgeving te komen.

Invisible Architecture Onzichtbare architectuur, zoals die hoorbaar gemaakt werd door een performance in een toren van het centrum op Vassivière. De toren werd als instrument gebruikt, bespeeld met de stem van Janneke die bovenaan de wenteltrap in de toren zat. Gedirigeerd van beneden af via touwen door haar partner, musicus en componist Christian Galarreta, werd via haar stem met de resonerende echo's de 'Ghost of the Building'⁴ opgeroepen. Op de tentoonstelling komt het geluid uit twee luidsprekers, waarvan één aan het plafond hangt vlak voor een verduisterde met zwarte gordijnen afgesloten ruimte.

Tijdens het uitproberen van deze performance is ook de conversatie tussen Janneke en Christian opgenomen. Een selectie van die teksten is te lezen in de verduisterde kleine ruimte op eerst nogal beklemmend overkomende zwarte wanden. Als het schaarse licht in de glimmende letters spiegelt zijn de woorden glimpsgewijs te lezen, zoals: "Loose your acoustic identity". Een visuele tekstuele uitbeelding van de 'Ghost of the Building' met haast auditieve kwaliteiten, die een bijzondere meditatieve ervaring oproept.

Directed to the Sun Tenslotte in de laatste zaal een groot videoscherm waarop een desolaat Peruaans woestijnlandschap is te zien. De felle zon schijnt door een rode linnen lap die Janneke omhoog houdt in de wind, terwijl ze haar tonen zingt. Geobsedeerd blijf je kijken naar dit wapperende doek, soms doorzond tot op ketting en inslag. Het lijkt een trillend luidsprekerdoek, het geluid vangend van Janneke's stem in verschillende lagen en dubbeltonen. Als relikwieën hangen de gebruikte doeken in een hoek van de tentoonstellingszaal. Daarna volgt de camera een Peruaan met in zijn hand rode wimpels een rotsige helling op. Bovenaan gekomen staat hij trots stil, uitkijkend op de tegenover liggende 13 torens van de zonneklok van Chanquillo. De dorre woestijnvlakte komt in beeld, totaal verstoken van water. Er is een gesprek te horen over de door industrialisatie van water beroofde boeren. Met huiveringwekkende gilkreten van Janneke lijkt de verminkte geest van het landschap een stem te krijgen.

De gemene deler van al die verschillende werken is het stem geven aan de tijdruimte ter plaatse, zoals Janneke ook deed tijdens de opening van haar tentoonstelling. Zittend in een

hoekje zong ze haar basale tonen, versterkt via het mengpaneel van Christian Galarreta en de door hem geplaatste luidsprekers. De geademd gezongen geluiden resoneerden in alle zalen, die daardoor hun eigen hoorbare proporties kregen. Met deze performance werd de diversiteit aan werken tot een eenheid gesmeed.

¹ De groenstrook rondom een begraafplaats koos Janneke als locatie omdat dat de meest geschikte plek was in de nabije omgeving van haar woning, om de zonsopgang te observeren. De overige locaties waren de standplaatsen van een residency. Overigens heeft zij deze matineuze stemoefening niet langer doorgezet en rond ze het project af met de expositie *All Begins With A*.

² Deze opsomming doet denken aan het werk van On Kawara *I Got Up At*, die ook de inspiratiebron vormde voor *My Voice Got Up At*.

³ In 2008 maakte Justin Bennett gebruik van een pistoolschot in zijn project *Shotgun Architecture* om met de bewerkte echo's de architectuur van de ruimte van de Zuidas in Amsterdam te onthullen. Zie Justin Bennett, *The City Amplified*. Het werk *Paysage Fusillé* van Janneke van der Putten refereert hier indirect naar, hoewel in een heel andere situatie: geen stad, maar zoals zij zegt in een natuurlijke omgeving voor jacht en geweerschoten. (Je kan je afvragen of de stad niet een natuurlijke omgeving is voor pistoolschoten.)

⁴ Opmerking van Christian Galarreta bij een soortgelijke performance van 'Invisible Architecture' in DortYart, juni 2015.